

**RAHVUSKAASLASTE
PROGRAMM
2009–2013**

Sisukord

<i>Sisukord</i>	2
<i>Sissejuhatus</i>	3
1. Hetkeolukord	4
1.1. Väliseestluse teke ja areng	4
1.2. Senise programmi rakendamine	5
2. Programmi eesmärgid	6
2.1. Visioonid aastaks 2013	6
2.2. Programmi rakendamine	7
3. Programmi valdkonnad	8
3.1. Haridus	8
3.2. Kultuur	11
3.3. Väliseesti kultuuripärand	12
3.4. Teabevahetus	14
3.5. Tagasipöördumine	15
3.6. Kirikud ja kogudused	18
3.7. Väliseestlaste tugipunktid	19
4. Seosed teiste arengukavade ja programmidega	19
5. Programmi rahastamine	21
6. Programmi hindamine ja aruandlus	22

Sissejuhatus

“Rahvuskaaslaste programmi 2009–2013” põhieesmärk on toetada eestluse säilitamist ja arendamist väljaspool Eestit. Programm on “Rahvuskaaslaste programmi 2004–2008” jätk ja selle lähtealuseks on Eesti Vabariigi põhiseadus, mis sõnastab Eesti riigi ülesandena eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise tagamise läbi aegade.

Programmi sihtrühm on väljaspool Eesti Vabariiki elavad eestlased. Kui eelmise perioodi raskuspunktiks oli idapoolsete eesti kogukondade toetamine, siis käesolev programm püüab ida ja lääne toetust tasakaalustada ning arendada koostööd samas suunas, laienedes ka hajaeestlastele.

Nii nagu teistes Euroopa riikides, vananeb ka Eesti elanikkond kiiresti. Lisaks sellele on Eesti üks suurima välissündinud elanikkonna suhtarvuga riike Euroopas. Eestlaste koguarv on ligikaudu 1,1 miljonit, millest välismaal elavad rahvuskaaslased moodustavad umbes 15 protsenti.

Eesti riigile on tähtsad ja vajalikud kõik eestlased ja Eesti kodanikud, olenemata nende asukohamaast. Seepärast on oluline toetada välismaal elavate rahvuskaaslaste keele ja kultuuri säilitamist ning eestlaste ühtekuuluvustunnet ja tagasipöördumist. Programmi rakendatakse asukohamaade seadusi austades ja nende rahvuspoliitikat tunnustades.

Programmi koordineerimise ja rakendamise eest vastutab rahvuskaaslaste programmi nõukogu, mille esimees on rahvastikuminister. Programmi rakendatakse koostöös Rahvastikuministri Büroo, Kultuuriministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Välisministeeriumi, Siseministeeriumi ja Ülemaailmse Eesti Kesknõukoguga.

Programm koosneb kuuest peatükist ja kolmest lisast. Sissejuhatusel järgnevas esimeses peatükis kirjeldatakse väliseestluse kujunemist ja programmi tagapõhja ning antakse ülevaade rahvuskaaslaste programmiga seotud valdkondade hetkeolukorrast. Teine peatükk käsitleb programmi visioone ja nende rakendamist.

Kolmandas peatükis on täpsemalt kirjeldatud programmi tegevusi valdkondade kaupa: kultuuripärand, haridus, kultuur, teabevahetus, kirikud ja kogudused, väliseestlaste tugipunktid ja tagasipöördumine.

Neljas ja viies peatükk selgitavad programmi seoseid teiste arengukavadega ning rahastamise aluseid. Kuues peatükk kirjeldab programmi hindamist ja sellekohast aruandlust.

Esimene lisa on programmi igal aastal uuendatav lähema kolme aasta rakendusplaan. Teise lisa moodustab ülevaade kultuuripärandiga tegelevatest asutustest ja kolmanda nimekiri programmiga seotud asutustest ja nende veebilehtedest Internetis.

Lähtudes uuest asukohamaast ja Eestist äramineku ajast ning põhjustest on väljaspool Eestit elavaid eestlasi nimetatud mitme nimetusega, millest ükski ei hõlma kõiki gruppe rahuldavalt. Mõni nimetus on teatud rühmadele tundunud võõras või koguni diskrimineeriv. Käesoleva programmi sihtrühma – pidevalt välismaal elavate eestlaste – kohta oleme praktilistel kaalutlustel eelistanud lühikest nimetust *väliseestlased*, omistamata sellele nimetusele mingeid väärtushinnanguid.

1. Hetkeolukord

1.1. Väliseestluse teke ja areng

Väljaspool Eestit elab hinnanguliselt 150 000–200 000 eestlast. Täpset arvu on raske esitada, sest paljud riigid ei registreeri oma elanike etnilist päritolu ning suur osa väljarännanud eestlaste järglastest on segunenud asukohamaa rahvastikku ja ühiskonda. Isikute vaba liikumise põhimõtte kohaselt ei registreerita rännet igas riigis. Suurima väliseestlaste arvuga (üle 20 000) maad on Venemaa, Soome, Rootsi, USA ja Kanada.

Välismaal elavad eestlased on Eestist lahkunud eri põhjustel ja aegadel. Suured rühmad eesti talupidajaid ja töölisi asusid välismaale – peamiselt Vene Tsaaririigi aladele – juba alates ülemöödunud sajandist. Teine suur lahkumislaine leidis aset seoses Teise maailmasõjaga, kui umbes 100 000 eestlast küüditati või mobiliseeriti võõrvõimude poolt itta ja ligi 80 000 eestlast põgenes läände.

Kolmas suurem väljaränne on toimunud pärast Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti ühinemist Euroopa Liiduga. Vähemalt 40 000 eestlast on siirdunud õppima ja töötama peamiselt Euroopa Liidu riikidesse.

Nii läänes kui ka idas on hääbumisohus mitmed vanemad väliseesti kogukonnad, kus domineerib välismaale asunute teine, kolmas või mõni hilisemgi põlvkond. Eesti keele ja kultuuriga seotud tegevus väheneb, noored assimileeruvad asukohamaa ühiskonda, nende eesti keele oskus kahaneb ja nende identiteet muutub.

Samuti on pärast Eesti iseseisvuse taastamist läinud suurel arvul nooremaid ja keskealisi inimesi Eestist välismaale tööle ja õppima. Nad on mitmes riigis moodustanud uusi elujõulisi väliseesti kogukondi – mõnes kohas ühinenud endiste väliseesti organisatsioonidega või moodustanud uusi omal käel tegutsevaid organisatsioone. Suuremad uued kogukonnad on tekkinud Soomes, Belgias ja Iirimaal.

Osa niinimetatud uusi väliseestlasi elab hajali ega ole liitunud ühegi eesti organisatsiooniga. Neil on nii tihedad suhted sugulaste ja tuttavatega kodumaal, et nad ei tunne vajadust organiseeritud rahvusliku tegevuse järele. Osa väljarännanutest ei püsi pikemat aega ühes ja samas riigis, vaid vahetab elukohta, kui leiab soodsamad elamistingimused mujal.

Üks murekohti on niinimetatud vanade ja uute väliseestlaste kultuurilistes erinevustes, mis võivad tekitada võõrastust ja vastuolusid mõlemal poolel. Niinimetatud vanad väliseestlased on olnud peamiselt poliitilised põgenikud, kes, tegutsenud aastakümneid Eesti iseseisvuse ning keele ja kultuuri säilitamise heaks, pärast Eesti taasiseseisvumist – vahel läbi valusa identiteedikriisi – muutusid põgenikest väliseestlasteks ehk oma asukohamaa immigrantideks. Seevastu niinimetatud uued väliseestlased on peamiselt parema elujärje ja tuleviku otsijad, kelle rahvuskuuluvus ja kultuur pole olnud sel moel ohustatud. Uute väliseestlaste jaoks on osavõtt aktiivsest rahvuslikust tegevusest tihti väiksema tähendusega.

Teiseks probleemiks on lääne ja ida väliseesti kogukondade majanduslikud, keelelised ja kultuurilised erinevused. Läänes ja idas pealekasvavad põlvkonnad ei suuda enam pahatihti vastastikku vabalt suhelda, sest neil puudub piisav ühendava keele, eesti keele oskus. Ka Eestis ja välismaal elavate eestlaste lünklikud teadmised teineteise kohta võivad tekitada arusaamatusi.

Eesti riigi võimalused oma rahva eri kultuuriruumides elavaid osi ühendada konstruktiivseks koostööks ja ühtekuuluvust tundvaks rahvaks on siiski erakordselt soodsad tänu moodsatele kommunikatsioonivahenditele ja iseseisva riigi sihikindlale poliitikale, mida käesolev programm eri valdkondade kaupa püüab sõnastada.

1.2. Senise programmi rakendamine

Väliseestlastele on osutatud toetust ja abi valdavalt Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Kultuuriministeeriumi, osalt ka Siseministeeriumi, Välisministeeriumi ja Rahvastikuminiistri Büroo kaudu.

On suudetud säilitada või taastada eesti keele õpetamine mitme välisriigi koolis. Eestikeelset ja eesti keele õpet võimaldavad Eestist saadetud õpevahendid ja õpetaja.

Eesti keele õpetamist toetatakse vähemalt seitsmeteistkümnes riigis. Mitmes riigis on korraldatud emakeelepäevi ja tähistatud eesti seltside ja asutuste tähtpäevi ning muid olulisi sündmusi kontsertide või konverentsidega.

Igal aastal on jagatud toetusi idapoolsetele väliseesti kultuuriseltsidele nende tegevuse elushoidmiseks. Toetusi idapoolsetele seltsidele vahendatakse osalt Eesti Kultuuriseltside Ühenduse kaudu.

Teadlased on oma ekspeditsioonidel nii ida- kui ka lääne-väliseestlaste juurde kogunud palju keelenäiteid ja ajaloovärtusega materjali. Eesti mäluasutustele¹ (muuseumid, andmebaasid, arhiivid, raamatukogud) on üle antud ja kättesaadavaks tehtud suurel hulgal väliseesti kultuuripärandit (arhivaalid, trükised, materiaalne pärand jm). Samas on elujõulisemad väliseesti kogukonnad ka ise oma kultuuripärandi eest pidevalt hoolt kandnud. Elavnenud on koostöö väliseesti kogukondade, Eesti mäluasutuste ja väliseesti kultuuripärandit säilitavate asukohamaade mäluasutuste vahel.

Eesti riigi abi vajavatele tagasipöördujatele on pakutud nõustamist ja rahalist tuge. Aastatel 2004–2008 aidati naasta umbes 500 väliseestlasel ja Eesti kodanikul. Alates aastast 2007 on hakatud tagasipöördujatele pakkuma ka eesti keele ja kohanemise koolitust.

Eelmise programmi eripäraks oli rahastamise killustatus ja ebamäärasus, sest suurt osa programmi tegevustest rahastati osalevate ministeeriumide jooksvast eelarvest. Puudusid rakendusplaan ja programmi keskne eelarve, seega ka ülevaade programmi kõikidest tuludest ja kuludest. Iga ministeerium andis oma osaluse ja kulutuste kohta eraldi aru.

¹ **Mäluasutus** (*memory institution*) – asutus, mis tegeleb peamiselt info kogumise, säilitamise, töötlemise ja edastamisega. Mäluasutuste hulka kuuluvad raamatukogud, arhiivid, meediaarhiivid, muuseumid, teadus- ja arendusasutused (nt geenipangad jne), jm organisatsioonid.

2. Programmi eesmärgid

2.1. Visioonid aastaks 2013

Visioonide ja eesmärkide teostumine oleneb riiklikest võimalustest eri aastatel.

1. On olemas teave eestlasi ühendavate organisatsioonide kohta ja nende kontaktandmed leiduvad rahvuskaaslaste programmi veebilehel.

- Indikaator kogukondade, seltside ja nende kontaktandmete olemasolu
- Baastase kontaktandmed puuduvad
- Sihttase 500 organisatsiooni kontaktandmed 25 riigis

2. On loodud riiklik veebilehekülg informatsiooni vahendamiseks välismaal elavate eestlaste ja Eesti vahel.

- Indikaator veebilehekülge uuendatakse regulaarselt
- Baastase veebileht puudub
- Sihttase veebileht toimib ja areneb, on usaldusväärne ja seda kasutatakse aktiivselt

3. Toetatakse eesti keele ja kultuuriloo õpetamist rahvuskaaslastele väljaspool Eestit.

- Indikaator õpetuskohtade arv
- Baastase 35 õpetuskohta
- Sihttase 55 õpetuskohta

4. Eesti Rahvusringhääling teeb regulaarselt väliseesti kogukondade elu ja rahvuskaaslaste programmi rakendamist tutvustavaid tele- ja raadiosaateid, mis on Interneti kaudu jälgitavad ka väliseesti keskustes.

- Indikaator saadete kestus ja sagedus
- Baastase regulaarseid saateid ei tehta
- Sihttase raadiosaated üks kord nädalas ja telesaated üks kord kuus

5. Laieneb stipendiumiprogramm, mille abil saab aastal 2013 vähemalt 50 väliseesti üliõpilast tasuta õppida Eesti ülikoolides ning kutsehariduskoolides.

- Indikaator stipendiaatide arv
- Baastase 33 stipendiaati
- Sihttase 50 stipendiaati

6. Eestisse tagasi pöörduda soovivatele eestlastele ja Eesti kodanikele pakutakse abi tagasipöördumiseks ja taaskohanemiseks.

- Indikaator nende tagasipöördujate arv, keda toetatakse
- Baastase 250 rahalise toetuse saajat aastas
- Sihttase 250 toetatavat aastas

7. Eestisse naasnud eestlastele ja Eesti kodanikele pakutakse tuge kodumaal kohanemiseks.

- Indikaator nende tagasipöördujate arv, keda toetatakse
- Baastase 40 eesti keele ja kohanemiskoolitusel osalejat aastas
- Sihttase 60 eesti keele ja kohanemiskoolitusel osalenut aastas

8. Kaardistatakse ja tähistatakse väljapaistvate rahvuskaaslaste hauad jm ajaloolised objektid välismaal ning tagatakse nende säilimine.

- Indikaator andmebaas, tähistatud kohtade ja objektide arv
- Baastase registreeritud ja tähistatud kohtade ja objektide arv on 100
- Sihttase tähistatud kohtade registrit täiendatakse pidevalt

9. Toetatakse väliseestlaste kiriklikku teenimist.

- Indikaator toetatud väliseesti koguduste arv
- Baastase toetatud kiriklike talituste kohtade arv on 9
- Sihttase toetatud kogudusi on 12

10. Väliseesti kultuuripärandi säilitamine toimub pidevas koostöös Eesti mäluasutustega.

- Indikaator avalikkusele kättesaadavad kaardistatud ja nõuetekohaselt säilitatud kogud
- Baastase algatatud võrgustik kogude olemasolu ja seisundi väljaselgitamiseks, loodud portaal saadud info esitamiseks
- Sihttase toimiv ja järjepidev süsteem kogumistöö korraldamiseks, kogude seisundi parandamiseks ja adekvaatse arhiiviinfo kogumiseks; kogutud info on esitatud infoportaalis; loodud on juurdepääs olulisematele kogudele

2.2. Programmi rakendamine

Programmi rakendatakse alates 01.01.2009 ja rahastatakse Rahvastikuministri Büroo, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Kultuuriministeeriumi, Välisministeeriumi ning Siseministeeriumi (läbi SA Migratsioonifondi) eelarvest.

Programmi täitmist korraldab ja kontrollib ministri büroo juures töötav rahvuskaaslaste programmi nõukogu, mida juhib rahvastikuminister ja kuhu kuuluvad asjaomaste ministeeriumide esindajad ja vastavate valdkondade spetsialistid.

Nõukogu moodustatakse ja kinnitatakse ministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse korraldusega. Nõukogusse kuuluvad rahvastikuminister (esimees), haridus- ja teadusminister, rahvastikuministri nõunik ning Kultuuriministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Välisministeeriumi, EELK, Siseministeeriumi, Sihtasutuse Eesti Migratsioonifondi, Eesti Keele Instituudi ja Tartu Ülikooli esindajad.

Nõukogu ülesanded on:

- programmi iga-aastase rakendusplaani ja eelarve kinnitamine;
- konkursside väljakuulutamise ja korraldamise vastutava ministeeriumi volitusel;
- projektitoetuste jagamine vastavalt laekunud taotlustele;
- projektide täitmise ja toetuste kasutamise järelevalve;
- programmist lähtuvate projektide algatamine ja nende täitjate leidmine;
- korraldusküsimuste jaoks vajaliku regulatsiooni (nt konkursside korraldamise korra ja taotluste vormi) väljatöötamine ja kinnitamine;
- avalikkuse teavitamine rahvuskaaslaste toetamise ja koostööga seotud tegevustest;
- iga-aastase täitmisaruanne koostamine;
- järgmise programmi koostamine;

Programmi täpsem rakendamine ja planeeritavad vahendid aastatel 2009–2011 selguvad rakendusplaanist (Lisa 3). Igal aastal koostab rahvuskaaslaste programmi nõukogu uue rakendusplaani kolmeks järgneva aastaks, lähtudes eelneval aastal selgunud vajadustest ja majanduslikest võimalustest ja arvestades olemasolevat rakendusplaani.

Rahvuskaaslaste programmi nõukogu esitab 2011. aasta IV kvartalil vahearuaande programmi rakendamise kohta koos uue perioodi rakendusplaaniga aastateks 2012-2013 ja 2014. aasta I kvartalil programmi lõpparuande.

3. Programmi valdkonnad

Programm viiakse ellu järgmistes valdkondades: kultuuripärand, haridus, kultuur, teabevahetus, kirikud ja kogudused, väliseestlaste tugipunktid ja tagasipöördumine.

3.1. Haridus

Eestikeelne ja eesti keele õpetus

Eesti keele ja kultuuriloo, samuti mõne teise aine eestikeelse õpetuse eesmärgiks on säilitada ning arendada eesti keele oskust väliseesti koolides ja kogukondades ning luua väliseesti noortele võimalus jätkata õpinguid Eesti haridussüsteemis.

Toetatakse eesti keele õpetamise ja osaliselt eestikeelse õppetöö jätkamist Ülem-Suetuki põhikoolis Siberis, Petseri II keskkoolis, Riia Eesti keskkoolis ja Aleksandrovka keskkoolis Krimmis. Nimetatud koolidesse saadetakse Eesti riigi poolt õpetajad; osaliselt eestikeelset üldharidust toetatakse ka Soomes ja Rootsis. Lisaks toetatakse eesti keele õpetust välismaa täienduskoolides ja keelekursustel, sh Ameerika Ühendriikides, Kanadas, Hollandis, Saksamaal ja mujal. Toetatakse ka Venemaa, Valgevene, Ukraina, Gruusia (Abhaasia), Soome, Läti ja paljude teiste riikide pühapäevakoolides ning seltsides toimuvat eesti keele õpet. Eesti keelt on võimalik õppida Euroopa Koolides. Võimalusel toetatakse eesti keele algõpetust lasteaedades ning mudilasringides.

Programmi eelarvest makstakse Eesti Vabariigi poolt lähetatud õpetajate töötasu ning tasutakse nende tervisekindlustuse ja sõidu eest õpetuskohta ja tagasi. Õpetuskohad varustatakse õppekirjandusega ning õpetajatele pakutakse iga-aastast täienduskoolitust. Õpetajatega sõlmitud lepingutes fikseeritakse õpetajate kohustus koguda materjali kohaliku kooli ja eesti kogukonna kohta.

Programmi vahenditest rahastatakse eesti keele ja kultuuri säilitamisele suunatud õppetööga seotud ja seda toetavaid tegevusi – meetodilist abi pakkumist, laste- ja keelesaagrite korraldamist, õpetajate täienduskoolitust; õppereise, õpetuskohtade vahelist suhtlust jms.

Eesti keele õpetajate täiendusõpe

Toetatakse igasuvist eelkõige Eestis toimuvat õpetajate täienduskoolitust, mille eesmärgiks on käsitleda erinevaid õpetamisega seotud küsimusi ning tutvustada eesti keeles ja kultuuris

toimuvat arengut. Koolitustel tutvustatakse mh ka tänapäevaseid õppevahendeid ning õppemetoodilisi arenguid.

Seminaride organiseerimisse kaasatakse täienduskoolitust pakkuvad ning muud asjaomased institutsioonid. Täiendusõpe viiakse läbi seminaridena, kursustena, suvelaagritena, individuaalse enesetäiendamisenä (ka väljaspool Eestit).

Õppematerjalid ja õppevahendid

Programmi vahenditest toetatakse väliseesti õpetuskohti õppematerjalide ning õppevahenditega. Vajalikud õpikurjastuste kataloogid on kättesaadavad Eesti Instituudis, mille kaudu vormistatakse ja täidetakse ka õppekirjandust puudutavad tellimused. Ilukirjanduse ja perioodika saatmisel arvestatakse kohalike raamatukogude vajadusi.

Väliseesti kogukondade eesti keele õpetajaid innustatakse koostama õppematerjale (k.a vastavaid kogukondi puudutavat infot sisaldavaid materjale) spetsiaalselt väliseesti koolidele ja kursustele.

Haridus Eestis

Akadeemilise hariduse andmiseks jätkatakse stipendiumisüsteemi elluviimist (2008/2009. õppeaastal õpib stipendiumi toel 34 noort). Rahvuskaaslaste programmi stipendiumite eesmärgiks on toetada väliseesti noorte õpinguid Eesti kõrgkoolides, riiklikes rakenduskõrgkoolides ja kutseõppeasutustes. Igal aastal antakse stipendiumi kuni 12 noorele. Programmi vahenditest kaetakse stipendiaatide õppeteenustasu ja ülalpidamisega seotud kulud (sh sõidukulud kodukohta ja tagasi kahel korral aastas, eluasemetoetus kuni õpingute lõpuni ning stipendium). Tulevikus on kavas suurendada programmi võrgustikku kaasatud kutseõppeasutuste ning programmi toel kutseharidustasemel õppivate noorte arvu, nii et stipendiumi kasutajate arv aastas ulatuks programmi lõpul 50 nooreni.

Stipendiaatide valikukriteeriumideks on lisaks õppeedukusele eesti keele oskus, päritolu ja motiveeritus; jälgitakse ka eri paikkondade esindatust. Informatsioon õppimisvõimaluste ning üliõpilaste valimise kriteeriumide kohta tehakse kättesaadavaks nii väliseesti kogukondadele kui ka hajali elavatele rahvuskaaslastele. Väliseesti noorte akadeemilise hariduse kohustuslikuks osaks on eesti kultuuri ja ajaloo tundmaõppimine ning vajadusel eesti keele süvaõpe kuni üheaastasel intensiivkursusel.

Toetatakse õppurite sidemete säilitamist oma kodukohaga (kojusõitude kompenseerimine, kodukohaga seotud uurimistöole innustamine); soovijail aidatakse lõimuda Eesti ühiskonda.

Eesti keele ja kultuuri e-tugiõpe

Eesti keele ja kultuuri õppimise võimalused väljaspool Eestit on üsna erinevad. Paljudes kohtades on eesti keelt võimalik õppida üldhariduskoolides, pühapäevakoolides või keelekursustel, kuid on ka kohti, kuhu eesti keele ja kultuuri õppimisvõimalused mitmetel põhjustel ei jõua. Uuringute ning õppijailt saadud tagasiside andmeil vajavad eesti keele ja kultuuriloo õpet järgmised 3 sihtrühma:

- Eestist välja rännanud inimesed, kellel on võimalik eesti keelt õppida (üldhariduskoolis, pühapäevakoolis, keelekursustel vm);
- lühiajaliselt Eestist eemal viibivate inimeste (lähetuses viibivad ametnikud, majanduslikel põhjustel välismaale asunud ajutised töötajad) lapsed, kes naasevad Eesti haridussüsteemi;
- Eestist välja rännanud inimesed ja nende järeltulijad, kellel pole võimalik eesti keelt formaalses haridussüsteemis õppida.

Eesti keele ja kultuuri e-tugiõppe kaudu toetatakse nende eesti päritolu noorte eesti keele säilitamist, kellel puudub võimalus keelt formaalses haridussüsteemis omandada. Selleks on loodud Interneti-põhine tugitegevustest koosnev õppesüsteem, kus Eestis viibiva kvalifitseeritud õppejõu juhendamisel on tagatud eesti keele õpetamine. Õppes kasutatavad materjalid on jagatud vastavalt raskusastmetele ning sisaldavad endas võimalikult erinevaid teemasid ning mitmekesiseid vorme (interaktiivsed harjutused ja programmid, e-lehed, *online*-kontrolltööd, viktoriinid jne).

E-tugiõpe võimaldab ka välismaal töötavate õpetajate nõustamist. Vajadusel pakutakse võimalust noorte ettevalmistamiseks Eesti kõrgharidussüsteemis õppimiseks.

Eesti keele päevad

Soodustatakse võõras kultuurikeskkonnas elavate rahvuskaaslaste võimalust õppida ja kasutada emakeelt, mis on eestlaste rahvusliku identiteedi määratlemise olulisimaid komponente. Lähtudes sellest ning pidades silmas vajadust hoida väliseestlasi kursis eesti keele arengusuundade ja Eesti keelepoliitikaga – aitamaks välismaal olevatel eesti kogukondadel ja hajaeestlastel säilitada võime eesti keeles suhelda, lihtsustamaks nende võimalikku repatrieerumist ja laiendamaks võimalusi levitada välismaal Eestile soodsat infot, populariseerimaks ning tutvustamaks eesti keelt välismaal – korraldatakse Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Emakeele Seltsi koostöös väliseestlaste keelepäevi eestlaskonna suurema koondumise ning aktiivsema tegevusega kohtades.

Laste suvised eesti keele laagrid

Jätkatakse igasuviste vähemalt kahenädalaste laagrite korraldamist vähemalt 50le 11-17-aastasele väliseesti lapsele. Laager võimaldab keelepraktikat keelekeskkonnas ja suhtlemist eakaaslastega Eestist. Laager pakub lisaks sportimis- ja isetegevusvõimalusele ka maatundmis- ja kultuuriõpet ning ekskursioone. Lisaks laagris viibimisele pakutakse lastele võimalust külastada Eestis elavaid sugulasi.

Laste eesti keele ja meele laagrites kinnistatakse sidet Eestiga; ühisel Eesti avastamisel lähendatakse välismaal elavaid rahvuskaaslaste nn kodueestlastele ning luuakse side ida- ja läänediasporaa vahele. Ühtlasi võimaldab laager Eestiga tutvuda neil, kes soovivad Eestisse õppima tulla ja/või oma tulevikku Eestiga siduda.

3.2. Kultuur

Välis- ja kodueestlaste suhete tugevdamine kontsertide, teatrietenduste ja kultuuripäevade korraldamise kaudu

Toetatakse kodueesti kultuurikollektiivide ja loomeinimeste kontakte väliseesti kogukondadega, väliseestlaste osalust Eesti rahvakultuuri suurüritustel ja koolitustel Eestis ning kontakte ida ja lääne diasporaa esindajate vahel.

Toetatakse rahvuskaaslaste kultuuriprojekte, soodustamaks väliseesti keskuste ja ühenduste kontakte Eestiga nii riigi, omavalitsuste kui ka vabaihenduste tasandil. Soodustatakse kontakte nii ida- ja lääne-eestlaste kui ka väliseesti kogukondade ja Eesti vahel.

Seminaride, konverentside korraldamine

Estica-alaseid seminare, konverentse, õpetajate ja kultuurijuhtide täienduskoolitusi kasutatakse rahvuskaaslastega kontaktide tihendamiseks. Väliseesti ühendusi kaasatakse metsaülikoolide, õpikodade ja teiste ürituste korraldamisse.

Juhendajate saatmine kooridele, rahvatantsurühmadele, näiteringidele ja orkestritele

Väliseesti koore, orkestreid, rahvatantsurühmi ja näiteringe toetatakse Eestist professionaalsete juhendajate saatmisega. Seltse ja eesti keskusi välismaal varustatakse repertuaari ning eesti kultuuri tutvustavate materjalidega.

Väliseesti orkestri-, teatri-, tantsu- ja koorijuhtide koolitamine Eestis

Toetatakse õpetajate, koori- ja tantsujuhtide täiendusõpet Eestis. Eestis korraldatavatele laulupidudele, piirkondlikele laulupäevadele ja folkloorifestivalidele kutsutakse ka väliseesti ansambleid ja koore. Väliseesti kultuurielu elavdamise eesmärki teenivad ka neid külastavate Eesti kultuuritegelaste esinemised.

ESTO-de korraldamise toetamine

Võimaluse korral toetatakse ESTO päevade korraldamist, ida diasporaa eestlaste osavõttu ja kodueesti esinejate ja ansamblite lähetamist ESTO päevadele.

Toetus idapoolsetele eesti seltsidele

Eesti seltside tegevuse toetamine, eriti endise Nõukogude Liidu aladel, on olnud oluline tugi rahvuskaaslaste rahvusliku identiteedi säilimisele väljaspool Eestit. Väliseesti kultuuriseltside toetamist jätkatakse ka edaspidi.

Jätkatakse ka Jaani kiriku ehitustööde toetamist Peterburis, Krasnodarka küla Eesti Tare renoveerimist Ukrainas, A. H. Tammsaare majamuuseumi toetamist Punasel Lagedal Krasnodari kraisis, Setu Maja tegevust Petseris jne.

Koostöö Ülemaailmse Eesti Kesknõukoga

Paljudes riikides on eesti seltsid organiseerunud ja moodustanud eesti seltside ühendusi ja liitusid. Eri maade väliseestlaste juhtivaid seltse ja keskorganisatsioone ühendab Ülemaailmne Eesti Kesknõukogu (ÜEKN), kellel on alates 2008. aastast oma esindaja Eesti Vabariigi Valitsuse juures Rahvastikuministri Büroos.

3.3. Väliseesti kultuuripärand

Kultuuripärandi kaardistamine ja kättesaadavaks muutmine

Väljaspool Eestit elavate eestlaste toetamise ja nendega kontaktide hoidmise kõrval on oluline ka nende vaimse ja materiaalse kultuuripärandi kogumine, säilitamine, kättesaadavaks muutmine ja uurimine.

Väliseesti kultuuripärandi all mõistetakse järgmisi allikaid: arhiivid (sh arhiividokumendid, fotod, auvised), suuline pärimus (sh rahvaluule, elulood ja mälestused, muusikaline traditsioon jm), trükised, keelekogud, kunst, materiaalne pärand ja ajaloolise tähtsusega kohad (mälestusmärgid, hauatähised, kalmistud, hooned jm rajatised).

Peaülesandeks on tagada väliseesti kultuuripärandi säilimine ja avatus kasutajatele, sõltumata pärandi kuuluvusest (riiklikus või eraomandis) või asukohast (Eesti, väliseesti kogukonnad, asukohamaade mäluasutused), vastavalt asukohamaa seadustele ja arhiivinduse headele tavadele.

Väliseesti kultuuripärandit leidub asukohamaade riiklikes mäluasutustes (muuseumid, andmebaasid, arhiivid, raamatukogud), kogukondlikes arhiivides ja raamatukogudes, eesti seltside ja organisatsioonide valduses ning erakätes. Kõigi nende nii ida- kui ka lääne-väliseestlaste materjalikogudega tegeldakse võrdselt.

Ida-väliseestlaste kohta leidub materjale Peterburi, Moskva, Krimmi ja Siberi riigi- ning ajalooarhiivides, kohalikes küla- ja rajoonikeskuste muuseumides.

Lääne-väliseestlaste juures tegutseb hulk pika ajalooga kogukondlikke arhiive ja raamatukogusid. Asutamisel on Väliseesti Muuseum (VEMU) Torontos, kuhu on kavas koondada Toronto eesti arhiivide kogud. Paljud seltsid ja organisatsioonid tegelevad aktiivselt oma arhiivide korrastamisega.

Kultuuriväärtusi koguvad ka kunstnike ühendused ja harrastusringid. Tegutsevad nn mälorühmad, mille eesmärgiks on eesti organisatsioonide ja isikuarhiivide registreerimine, kogumine ja korrastamine.

Jätkatakse juurdepääsu loomist väliseesti kultuuripärandile ja vastavale informatsioonile (spetsiifiliste andmebaaside loomine ja arendus) ning jälgitakse kogude seisundit ja

säilitustingimusi. Luuakse relevantsetest arhiivimaterjalidest tagatis- ja kasutuskoopiaid mikrofilmimise ja digiteerimise abil ja kopeeritakse asukohamaade mäluasutustes säilitatavad olulisemad kogud, et muuta need Eestis kättesaadavaks.

Kultuuripärandi kogumine, korrastamine ja säilitamine

Diasporaa ajaloo- ja kultuuripärandit säilitatakse mitmes Eesti mäluasutuses, nagu muuseumid, andmebaasid, arhiivid, raamatukogud ja organisatsioonid. (Lisa 1).

Väliseesti materjalide kogumisega tegelevad ka kohalikud muuseumid ja raamatukogud. Avalikkusele tuntud kogude kõrval on kohalikke mäluasutusi, mille kohta vastavad andmed puuduvad. Jätkatakse neis leiduvate väliseesti materjalide registreerimist.

Väliseesti-alaste uuringutega tegelevad Tallinna ja Tartu Ülikooli eri instituudid ja keskused ning mitmed arhiivid ja muuseumid. Andmeid Eesti mäluasutustes säilitatavate väliseesti materjalide kohta võib leida mitmetest andmebaasidest ja kataloogidest.

Ilmunud on arvukalt teadustöid ja allikapublikatsioone väliseesti ajaloost, kultuuriajaloo, kirjandusest, folkloristikast, bibliograafiast, muusikast, sotsiaalteadustest. On korraldatud populaarteaduslikke üritusi ja koostatud bibliograafiaid väliseesti trükiste kohta.

Digiteeritakse väliseesti ajalehti ja teisi rariteetseid väljaandeid, samuti arhiivimaterjale, mis on ka veebis kättesaadavad. Nimetatud töid jätkatakse, samal ajal toetades uusi põhjendatud initsiatiive.

Tegeldakse väliseesti kultuuripärandi olemasolu väljaselgitamisega väliseesti kogukondades ning Eesti ja asukohamaade mäluasutustes, pöörates erilist tähelepanu vähem uuritud piirkondadele (Lõuna-Ameerikas, Venemaal väljaspool suurlinnu ja Siberit asuvad kogukonnad jm) ning eri valdkondadele (väljasaatmist, väljarändamist ja represseerimist kajastavad materjalid riiklikes arhiivides ja väliseestlaste eravaldues; represseeritute matmispaikade ja mälestusmärkide kaardistamine, pärast taasiseseisvumist välismaale elama asunud eestlaste ajalugu jm).

Koostöövõrgustiku ja mälorühmade toetamine

Arendatakse koostöövõrgustikku, mis hõlmaks Eesti ja asukohamaade mälu- ja teadusasutusi, diplomaatilisi institutsioone, ülemaailmseid eesti organisatsioone ja üksikisikuid, samuti läti ja leedu rahvuskogukondi, millel on ajaloolised sidemed eesti kogukondadega asukohamaades.

Väliseesti kultuuripärandi kohta käiv mitmekesine informatsioon koondatakse ühtsesse veebiportaali www.balthar.net.

Portaali haldamiseks ning väliseesti ja -balti kultuuripärandi alase koostöö edendamiseks on loodud võrgustik, kuhu on kaasatud eesti ja balti diasporaa kultuuriväärtusi koguvad ja uurivad riigi- ja eraarhiivid, muuseumid ja raamatukogud, teadusasutused, rahvähendused ja organisatsioonid ning üksikisikud.

Kultuuripärandi säilitajate nõustamine

Levitatakse arhiivindus-, raamatukogundus- ja museoloogiateadmisi, avaldades vastavat infomaterjali (trükised, veebileheküljed), korraldades infopäevi, seminare ja koolitusi nii Eestis kui ka väliseesti kogukondades. Kaasatakse Eesti ja asukohamaade spetsialiste kogukondades tehtavasse töösse ja luuakse asjatundjatest koosnevaid nõukodasid väliseesti arhiivide, raamatukogude, seltside ja mälorühmade nõustamiseks.

Initsieeritakse tegevust kogukondades, kus kultuuripärandi sihipärast kogumist ei toimu. Kaasatakse tegevusse väliseestlaste keskorganisatsioonid ja tõstetakse kogukondade üldist teadlikkust kultuuriväärtuste säilitamise vajalikkusest ning arendatakse riiklikku koostööd asukohamaade vastavate institutsioonidega.

Väliseestlaste ajaloo ja kultuuriloo uuringute toetamine

Toetatakse väliseesti arhiivide tegevust. Abistatakse Kanada eestlasi VEMU kontseptsiooni väljatöötamisel ja teostegemisel ning toetatakse kultuuripärandiga tegelevate seltside, organisatsioonide ja nn mälorühmade tegevust eesti kogukondades. Toetatakse Eesti diasporaa ajaloo ja kultuuriloo temalisi uuringuid, soodustatakse kodu- ja väliseesti teadlaste vahetust, töötatakse välja ja käivitatakse uurimisstipendiumide süsteem.

Avalikkuse teavitamine väliseesti kultuuripärandi alasest tegevusest

Avaldatakse teaduslikke ja populaarteaduslikke publikatsioone, korraldatakse näitusi, konverentse, seminare ja muid üritusi.

Ajaloolise tähtsusega kohtade ning haudade kaardistamine ja tähistamine

Jätkatakse eestluse seisukohast oluliste paikade kaardistamist (üksikhauad, endiste eesti külade või asunduste asukohad, hooned, kus on elanud eesti kultuuriloo või Eestiga seotud inimesi, eestlaste jaoks sümboli väärtusega kohad või hooned) ja tähistamist mälestustahvlite, -kivide või sümbolitega. Samuti kogutakse infot nende olukorra ja tegeliku kasutamise kohta koostöös Siseministeeriumi, Kultuuriministeeriumi ja Välisministeeriumi ning Baltic Heritage Networkiga. Jätkatakse Eestist küüditatute ja represseeritute matmispaikade ja mälestusmärkide ning eestlaste külaasemete ja kalmistute tähistamist.

3.4. Teabevahetus

Tihedamate sidemete loomine väliseestlastega

Kiire ja adekvaatne infovahetus Eesti ja välismaal elavate eestlaste vahel on oluline. Selleks luuakse ja avatakse Internetis rahvuskaaslaste programmi veebileht (www.eesti.ee/rahvuskaaslased), mis sisaldab teavet ja andmeid välismaal elavate eestlaste organisatsioonide, väliseestlaste häälekandjate ja eesti majade, vabaõhupiirkondade ning Eesti kultuuri ja ajaloo jaoks oluliste mälestusmärkide ja objektide kohta.

Interneti kaudu tihendatakse kontakte hajaeestlastega ja neid informeeritakse rahvuskaaslaste programmis pakutavatest toetusvõimalustest. Kultuurisündmusi kodu- ja välismaal kajastatakse mitmes infoportaalil.

Välismaal levitavad Eesti kohta infot Eesti välisesindused ja mitmesugused infokeskused. Heaks infokanaliks ja partneriks Eesti kultuuri tutvustamisel välismaal on väliseesti seltsid ja kogukonnad. Korraldatakse väliseestlaste kontakt- ja teabeseminare Eestis.

Välja on kujunenud välisesinduste juures töötavate kultuuriesindajate võrgustik, mis on abiks kontaktide hoidmisel vastava riigi eestlaskonnaga. Tulevikus on kavas uusi kultuuri-esindajate ametikohti juurde luua.

Teabevahetusele aitab kaasa moodne arvutiside ning televisiooni ja raadio uudisteprogrammide jälgimise võimalus Internetis. Osa Eesti telekanalite programme on mõnel maal jälgitavad ka satelliitside vahendusel.

Avalikkuse teavitamine väliseestlastega seotud tegevusest

Eestis tutvustatakse ja selgitatakse rahvuskaaslaste programmi eesmärke ning avalikkust hoitakse kursis toetatavate valdkondade tegevusega. Programm pole mõeldud üksnes väliseestlaste abistamiseks, sest vastastikune koostöö on kasulik ja vajalik ka Eestile.

Kavandatakse Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) regulaarseid tele- ja raadiosaateid, tutvustamaks väliseestlaste igapäevaelu ja üritusi. Saated on Interneti kaudu jälgitavad ka väliseesti keskustes.

Eesti kultuuriväljaannete levitamine väliseesti kogukondades

Saadetakse perioodikat ja ilukirjandust väliseesti keskustesse. Väliseestlastele mõeldud informatsiooni juures on oluline arvestada, et väliseestlaste nooremad põlvkonnad ei pruugi enam osata eesti keelt piisavalt heal tasemel.

Väliseesti ajalehtede toetamine

Vajaduse ja võimaluse korral toetatakse väliseestlaste ajakirjandusväljaandeid.

3.5. Tagasipöördumine

Tagasipöördumise toetamine ja nõustamine

Eesti riigi jaoks on oluline, et elanikkond suureneks eelkõige Eesti kodanike ja etniliste eestlaste arvel. Seega on oluline toetada välismaal elavate eestlaste ja Eesti kodanike tagasipöördumist kodumaale.

Seoses Eesti ühiskonna ja majanduse arenguga tunneb üha enam välisriikides elavaid eestlasi ja Eesti kodanikke huvi Eestisse elama asumise vastu. Alati ei ole tagasipöördujate keeletase

ega teadmised Eesti ühiskonna korraldusest piisavad, et Eestis toime tulla. Tagasipöördumisel võib ette tulla materiaalseid ja halduslikke raskusi ning seetõttu võidakse Eestisse elama asumisel ja kohanemisel vajada riigi tuge.

Kohanemisprogrammi eesmärgiks on tagasipöördujate aitamine Eestisse kolimisel, adapteerumisraskuste ületamisel ja lõimumisel ühiskonda.

Väljarännanute teise ja kolmanda põlve või veel kaugematele järeltulijatele on Eestisse asumisel oluline nende eesti päritolu tõestamine. Isik loetakse põlvnevaks eestlaste hulgas, kui tema vanemate või vanavanemate hulgas on eestlasi. Teavet päritolu tõestamise küsimustes vahendavad Kodakondsus- ja Migratsiooniamet ning välisesindused.

SA Eesti Migratsioonifondi juhtimisel luuakse asjaomaste asutuste esindajatest tööriühm, et lahendada tagasipöördujate administratiivseid küsimusi. Näiteks tollis, autojuhilubade vahetamisel või pensioni ümbervormistamisel.

Tagasipöördujate nõustamine on seni jagunenud mitme ametiasutuse vahel ja tagasipöördujatele olnud tihti keerukas ja aeganõudev. Eesmärgiks on luua infopunkt, kus töötab täistööajaga vähemalt üks tagasipöördujaid nõustav konsultant.

Oluline on hoida Eesti avalikkust väliseestlaste toetamiseks tehtavaga kursis ning veenda üldsust tagasipöördujate toetamise vajalikkuses. Teavitamise eesmärgiks on saavutada üldsuse empaatia tagasipöördujate igakülgseks abistamiseks.

Sihtasutus Eesti Migratsioonifond on alates oma loomisest 1992. aastal toetanud materiaalselt umbes 1500 eestlase ja Eesti kodaniku tagasipöördumist Eestisse. Selleks on saadud vahendeid nii riigieelarvest kui ka välisabist.

**Tagasipöördumistoetuste statistika:
Migratsioonifondi ränderegistri andmed**

Aasta	Inimesi	Toetuste kogusumma (kroonides)	Keskmine toetuse summa (kroonides)
2000	200	1 909 288	9 546
2001	93	549 200	5 905
2002	75	431 000	5 747
2003	37	350 000	9 459
2004	36	397 000	11 028
2005	12	197 000	16 417
2006	40	795 000	19 875
2007	144	2 005 000	13 924
2008	242	1 907 500	7 882

Et tagasipöördujate ja tagasipöördumistoetuse taotlejate arv on viimastel aastatel jõudsasti kasvanud, on keskmine toetuse summa vähenenud. Vastavalt võimalustele suurendatakse tagasipöördumise toetamiseks eraldatavaid summasid, lühendatakse Eestist eemal viibimise tingimuslikku aega ning kaalutakse võimalust toetada välismaal õppinud noorte tagasipöördumist pärast studiumi lõppu.

Uuringud tagasipöördumise teemadel

Teostatakse uuringuid, kus võrreldakse tagasipöördumise toetamise poliitikat ja praktikat Eestis ja teistes riikides. Küsitletakse tagasipöördujaid kohanemise ja hakkama saamise kohta Eestis. Küsitletakse välismaal elavaid eestlasi nende võimaliku tagasipöördumise tõmbe- ja tõukefaktorite selgitamiseks.

Tagasipöördujate koolitus

Väljaspool Eesti riigi territooriumi elavatele eestlastele tutvustatakse Eestisse elama asumise ning kodakondsuse taastamise või saamise võimalusi, pidades silmas ka mitte-eestlastest ja Eesti kodakondsuseta pereliikmete rännet. See ülesanne langeb eelkõige välisriikides asuvate Eesti esinduste töötajatele.

Võimalusel korraldatakse adapteerumisraskuste leevendamiseks tagasipöördujatele ja nende pereliikmetele Eesti oludega tutvumiseks kohanemiskoolitusi eesti, vene ja inglise keeles.

Välja on töötatud lootsprogramm (48 tundi), mis sisaldab suhtlemis-, tööturu- ja äriteemasid, kultuuri, ajalugu jpm vajalikku. Võimalusel pakutakse tagasipöördujatele ja nende pereliikmetele eesti keele õpet vähemalt 120 tunni mahus tasuta või sümboolse tasu eest.

Et tagasipöördujad on erineva erialase ja haridustaustaga ja nende kvalifikatsioon ei pruugi vastata Eesti tööturu tingimustele, siis abistatakse neid edasise karjääri valikul ja töökoha leidmisel, pakutakse tuge ümber- ja täiendusõppeks.

Ametnike koolitamine

Eesti Vabariigi välisesindustel on tähtis roll ja vastutus koostöö arendamisel rahvuskaaslastega. Eesti välisesinduste töötajaid tuleb informeerida ja veenda tagasipöördujate toetamise vajalikkuses. Aeg-ajalt tuleb korraldada rahvuskaaslaste programmi, Kodakondsus- ja Migratsiooniameti ning Migratsioonifondi esindajate visiite suurematesse väliseesti kogukondadesse, et informeerida väliseestlasi tagasipöördumise võimalustest ja osutatavast abist.

Kohalike omavalitsuste, pensioniametite, tööturu- ja migratsiooniametnikele jt tagasipöördujatega kokku puutuvatele spetsialistidele edastatakse infot, koolitusi ja tuge tagasipöördujate probleemide lahendamiseks.

Eestisse elama asumise võimaluste tutvustamine

On oluline, et kõigil välisriikides elavatel eestlastel ja Eesti kodanikel oleks soovi korral võimalus Eestit külastada või Eestisse elama asuda.

Eesti rahvusest inimesel ja Eesti kodanikul on õigus igal ajal kodumaale tagasi pöörduda. Elamisluba on võimalik taotleda Eestis. Elamisloa alusel Eestis elavale isikule laieneb kogu Eesti riigi sotsiaaltoetuste süsteem. Kahepoolsed riikidevahelised sotsiaalkindlustuse lepingud

on sõlmitud Ukraina, Läti, Leedu, Soome, Rootsi, Hollandi, Kanada ja Vene Föderatsiooni valitsusega.

Kui välisriigist Eestisse elama asunud Eesti kodanik või eesti rahvusest isik on jõudnud vanaduspensioni ikka, on temal ja temaga koos Eestisse elama asunud abikaasal, lapsel ja vanemal õigus sotsiaaltoetusele rahvapensioni määras. Et teadlikkus sellest toetusest on veel vähene, tuleks seetõttu nii tagasipöördujaid kui ka sotsiaaltöötajaid informeerida sotsiaalabi õigustest ja kohustustest.

3.6. Kirikud ja kogudused

Kirikliku teenimise kaardistamine

Suur osa rahvuskasulasi on traditsiooniliselt seotud mõne kirikuga, enamasti luterliku kirikuga. Mõnes piirkonnas on kogu väliseestlaste rahvuslik tegevus (koorid, rahvatantsurühmad, suuremad kogunemised rahvuslikel ja kiriklikel pühadel jne) lõimunud koguduse tegevusega.

Koos väliseestlaste asualade kaardistamisega selgitatakse välja nende vajadused ja soovid jumalateenistuste, ametitalituste ja muu kirikliku teenimise osas. Suuremates läänepoolsetes väliseesti keskustes on kiriklik teenimine hästi korraldatud. Väiksemate keskuste vajadused nii idas kui läänes selgitatakse välja ja neile osutatakse võimaluse korral abi. Informatsiooni kiriklike talituste ja sündmuste kohta võib leida vastavalt veebilehekülgedelt (www.eelk.ee).

Kirikute ja koguduste arhiivide säilitamiseks ja kogumiseks tehakse koostööd programmi arhiivide komisjoniga.

Kirikliku teenimise korraldamine

Võimaluste piires toetatakse eestikeelsete jumalateenistuste ja kiriklike talituste läbiviimist kodueesti vaimulike poolt, samuti kirikute ja koguduseruumide korrastamist.

Väliseestlastel võimaldatakse õppida Eesti teoloogilistes õppeasutustes, et kindlustada väliseesti koguduste teenimine eri kogukondade kohapealsete jõududega.

Kodumaa ja väliseesti koguduste vahel arendatakse koostööd ja võimaluse korral toetatakse koguduste varustamist vaimuliku kirjanduse ja hädavajalike kirikutarvetega. Edendatakse infovahetust ja vastastikuseid külastusi. Vajaduse ja võimaluse korral laiendatakse kiriklik teenimine uutesse piirkondadesse, kuhu on elama asunud kaasmaalasi .

Kirikute ja koguduste hoonete korrastamine

Tähistatakse eestlaste jaoks sümboli väärtustega kogudusehooneid, kogutakse infot nende olukorra ja kasutamise kohta. Vastavalt võimalustele püütakse tagada nende säilimine.

3.7. Väliseestlaste tugipunktid

Ühiste kinnisvarade kaardistamine

Koostöös omanikega informeeritakse kinnisvarade kasutamise võimalustest. Püütakse tagada kogukondade ja koguduste omandi säilimine. Samuti toimitakse vallasvaraga, eriti kultuuri- või ajalooäärtusega esemete puhul. Võimaluse korral tähistatakse kinnisvara ka juhul, kui kasutamiseõigus enam eesti kogukonnale ei kuulu.

Tugipunktide tutvustamine, nõustamine ja toetamine

Seoses väliseestlaskonna vananemisega on murepunktiks muutunud mõnede eesti majade, koguduste ja ühingute hoonete, suvekodude ja vabaõhupiirkondade tulevik. Need kohad on olnud aastakümnete jooksul eesti keele ja kultuuri keskusteks ning eestlaste kohtumispaikadeks.

Internetis luuakse ühtne andmebaas eesti kultuuriloo seotud ja eestlaste poolt ühiselt loodud ja omandatud kinnisvara kohta välismaal. Andmeid kogutakse ka selle vara omandivormi, haldamise ja kasutamise kohta eesmärgil, et saavutada paremaid võimalusi koostööks ja eesti kultuuri säilitamiseks väljaspool Eestit.

4. Seosed teiste arengukavade ja programmidega

Käesolev programm on seotud paljude teiste arengukavadega ja selle üks ülesandeid on jälgida riigi eri poliitikavaldkondade kooskõla rahvuskaaslaste programmi eesmärkidega. Siin seatud eesmärkide saavutamine sõltub ka teiste arengukavade elluviimisest.

Eesti riigi kultuuripoliitika põhialused aastast 2002

Kultuuripoliitika põhieesmärgiks on tagada eesti rahvuskultuuri traditsioonide kestmine, vähemusrahvuste kultuurautonoomia toetamine ning professionaalse ja rahvakultuuri elujõulisus kõigis kultuurivaldkondades. Oluliseks peetakse eesti tippkultuuri tutvustamist välismaal, kultuurimälestiste säilitamist ja head koostööd usuorganisatsioonidega. Need eesmärgid on püstitatud ka rahvuskaaslaste programmis.

Eesti eluasemevaldkonna arengukava 2008–2013

Eesti eluasemevaldkonna peamine ülesanne on tagada elanikele sobiva ja võimalustekohase eluaseme kättesaadavus, kvaliteetne ja jätkusuutlik eluasemefond ning eluasemepiirkondade mitmekesisus ning selle tasakaalustatud ja säästev areng. Riigi ülesanne on luua eluasemeturul sellised tingimused (õiguslik regulatsioon, institutsionaalne korraldus ja toetusmeetmed), mis võimaldaksid elanikel lahendada oma eluasemeprobleeme iseseisvalt, ning eluasemesektoris tegutsevatel ühendustel valdkonda arendada.

Eesti infopoliitika põhialused

Riiklik infopoliitika on loodud mh selleks, et aidata kaasa infoühiskonna kujunemisele Eestis. Infoühiskond püüab vähendada vahemaid nii riigi sees kui ka riikide vahel, tagades kõikide kodanike juurdepääsu informatsioonile ja ühtlustades eri piirkondade konkurentsivõimet.

Interneti-põhine ühendus ja infovõrk väliseesti kogukondadega aitab populariseerida eesti keelt ja tutvustada kultuuri ning Eesti majandust globaalselt.

Kultuuriministeeriumi arengukava 2009–2012

Kultuuriministeerium seab strateegilisi eesmärke ja planeerib tegevusi kolmes valdkonnas: kultuur, sport ja meedia. Kultuuri valdkonnas toetatakse kultuuriinstitutsioonide põhitegevust, mitut kultuuripärandiprogrammi, eri rahvuste kultuuriseltse, pühakodade korrastamist, eesti kultuuri viljelemist ja tutvustamist kõikjal Eestis ning välismaal. Rahvuskaaslaste programmi raames toetab Kultuuriministeerium eesti kultuuri viljelemist ja tutvustamist väliseesti kogukondades.

Haridus- ja Teadusministeerium – “Eesti keele arendamise strateegia 2004–2010”

Keelestrateegia kavandab meetmeid ka väliseestlaste toetuseks, et eesti keel oleks eestlaste ühiseks suhtluskeeleks kogu maailmas, et oleks lihtsam saada eestikeelset infot ja Eestisse naasta.

Sotsiaalministeeriumi arengukava 2009–2012

Sotsiaalministeeriumi ülesandeks on kujundada Eestis elukeskkond, kus inimestel oleksid inimväärses eluks võrdsed võimalused. Seatud eesmärgid peaksid tagama sotsiaalse ja majandusliku toimetuleku, arenguvõimalused, tervisekaitse, võrdõiguslikkuse ning peredele vajaliku toe. Raskemas olukorras olevate inimeste toimetulekuks planeeritakse vastavad tegevused. Rahvuskaaslaste programmi raames saavad toetust tagasipöördujad, kui neil toimetulekuks Eestis endal rahalised võimalused puuduvad.

Välisministeeriumi arengukava 2009–2012

Ministeerium keskendub Eesti julgeoleku ja heaolu kindlustamisele Euroopa Liidu ja NATO liikmena, julgeoleku ja heaolu kasvu saavutamisele demokraatlikus ja jõukamas maailmas, Eesti Euroopa-poliitika eesmärkide elluviimisele, kahe- ja mitmepoolsete suhete edendamisele teiste riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega, riigi esindamisele rahvusvahelistes kohtutes, Eesti välismajandushuvide kaitsmisele, arengukoostööle ja humanitaarabi arendamisele, Eesti ulatuslikumale tutvustamisele välisriikides ning Eesti kodanike konsulaarkaitse ja -abi vajaduste rahuldamisele.

Eesti Rahvusringhäälingu arengukava 2009–2012

Eesti Rahvusringhäälingu ülesandeks on eesti rahvuskultuuri edendamine ja propageerimine, selle parimate saavutuste salvestamine, säilitamine ja tutvustamine. Eesti Rahvusringhääling püüab olla ühiskonnale oluliste mõttevahetuste foorumiks ning tagada ühiskonnale oluline teave kriisiolukordades. Rahvuskaaslaste programmi eesmärgiks on teha Eesti Rahvusringhäälingu raadiosaated kuuldavaks ja televisioonsaated nähtavaks suuremates väliseesti kogukondades.

Eesti kultuuripärandi hoidmise ja väärtustamise arengukava aastani 2030

Kava on väljatöötamisel ja seda koordineerib Kultuuriministeerium. Arengukava hõlmab arhiivindust, muinsuskaitset, muuseume, raamatukogundust ja rahvakultuuri – nii Eestis kui väliseestlaste juures – mälu hoidmisega seotud tegevusvaldkondi, mida läbivad kolm teemat: 1) kogumine, uurimine ja dokumenteerimine, 2) säilitamine, 3) juurdepääs ja väärtustamine.

Rahvastikupoliitika alused 2009-2013

„Rahvastikupoliitika alused 2009–2013“ on kontseptuaalne dokument, mis on aluseks perepoliitikat, tervishoiupoliitikat ja Eesti välisrännet puudutavate otsuste tegemisel ning neid

toetavate meetmete kavandamisel ja rakendamisel poliitikas. „Rahvastikupoliitika alused 2009–2013“ määrab kindlaks rahvastikupoliitika põhimõtted ja ülesanded ning neist lähtuvad tegevussuunad.

EELK arengukava 2008-2017

Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku arengukava annab kiriku arengu kavandamise õiguslikud lähtekohad lähemaks kümneks aastaks. EELK on Eesti suurim mitteriiklik organisatsioon ja kirikul on oluline roll Eesti kultuuripärandi säilitamisel. Arengukavas on kirja pandud kiriku tegevuse eesmärgid erinevates valdkondades: jumalateenistused, laste- ja noorsootöö, diakoonia, misjon, vaimulikud ja töötajad, avalikkussuhted, majandus ja varad, pühakojad, ajaloolised ja kunstiväärtused ning oikumeenilised, partnerlus- ja välissuhted.

5. Programmi rahastamine

Rahvuskaaslaste programmi meetmete maksumuse prognoos on koostatud asjaomaste ministriumide ja nendega seotud asutuste koostöös, see põhineb varasema programmi aastatel 2004–2008 rakendamise käigus saadud kogemustel sarnaste meetmete mahu ja maksumuste kohta.

Arengukava meetmete ja tegevuste maksumust ja rahastamist on täpsemalt kirjeldatud programmi rakendusplaanis (Lisa 3), mis koostatakse kolme aasta kaupa. Esimeseks perioodiks on aastad 2009–2011. Üksikasjalik rahastamisplaan kinnitatakse koos iga-aastase riigieelarvega. 2009. aasta vahendid on konkreetse rahastaja eelarves juba ette nähtud.

Rahastajad

Rakendusplaanis ettenähtud tegevusi rahastatakse osalevate ministriumide eelarvest. Peamised rahastajad on Haridus- ja Teadusministeerium, Riigikantselei (Rahvastikuministri Büroo), Siseministeerium (läbi SA Eesti Migratsioonifondi) ning Kultuuriministeerium. Rakendusplaanis ettenähtud tegevuste maksumuse prognoos peab olema kooskõlas iga meetme eest vastutava ministri oma arengukavaga ning prognoosi korrigeeritakse kooskõlas ministriumide planeerimisprotsessiga.

Rahvuskaaslaste programmi nõukogu korrigeerib ja täiendab igal aastal nii rakendusplaani meetmete ja tegevuste maksumust kui ka rakendusplaani struktuuri, tuginedes ministriumide ning välisrahastajate, programmist kasu saajate ja teiste osapoolte ettepanekutele.

Rahvuskaaslaste programmi tegevuste peamised toetajad on:

- Rahvastikuministri Büroo
- Haridus- ja Teadusministeerium
- Kultuuriministeerium
- Välisministeerium
- Siseministeerium läbi SA Eesti Migratsioonifondi eelarve
- Kultuurkapital
- Hasartmängumaksu Nõukogu
- Omavalitsused

- Kodakondsus- ja Migratsiooniamet
- Tööturuamet
- Sotsiaalkindlustusamet

Toetused programmi rahadest

Käesoleva programmi teostamiseks jagatakse vahendeid pidevtoetustena ja projekti- ning ühekordsete toetustena. Toetuste eraldamise otsustab programmi prioriteetidest lähtuvalt programmi nõukogu, kes töötab välja ja otsustab taotluste vormid ja esitamise korra.

Nõukogul on õigus algatada projekte ka ise, kui vastavas valdkonnas taotlusi ei ole ja kui ta leiab projektile täitja.

Projektitoetused

Toetuste jagamisel kasutatakse peamiselt projektitoetuste vormi. Projektitoetuste jagamine tagab lisaks rahakasutuse sihipärasusele ka selle kasutamise efektiivse kontrolli. Samas säilitatakse seltsidele iga-aastased püsitoetused (administreerimiseks jne), mille suuruse vaatab programmi nõukogu igal aastal üle.

Programmi raames võivad projektidele toetusi taotleda nii Eesti Vabariigis kui ka väljaspool Eestit tegutsevad juriidilised ja füüsilised isikud. Toetatakse järgmiste valdkondade projekte:

- keeleõpe
- eesti kultuuri viljelemine
- kiriklik tegevus
- teabevahetus
- arhiivi- ja uurimistöö
- tagasipöördumine

6. Programmi hindamine ja aruandlus

Programmi läbiviimise edukust hindab programmi nõukogu jooksvalt. 2011. aasta IV kvartalil esitab Rahvuskaaslaste programmi nõukogu vahearuande programmi rakendamisest koos uue perioodi rakendusplaaniga aastateks 2012-2013 ja 2014. aasta I kvartalil programmi lõpparuande.

Lisad:

Lisa 1. Kultuuripärandiga tegelevad asutused

Lisa 2. Rahvuskaaslaste programmiga seotud asutused ja nende veebilehed

Lisa 3. Programmi rakendusplaan 2009-2011

Lisa 1

Kultuuripärandiga tegelevad asutused

Väliseesti ajaloo- ja kultuuripärandit säilitatakse mitmes Eesti mäluasutuses:

Ajaloomuuseum	www.eam.ee
Ajalooarhiiv	www.eha.ee
Eesti Keele Instituut	www.eki.ee
Kunstimuuseum	www.ekm.ee
Rahva Muuseum	www.erm.ee
Filmiarhiiv	www.filmi.arhiiv.ee
Kirjandusmuuseum	www.kirmus.ee
Rahvusraamatukogu	www.nlib.ee
Rahvusarhiiv	www.ra.ee
Riigiarhiiv	www.riigi.arhiiv.ee
Spordimuuseum	www.spordimuuseum.ee
Tartu Kunstimuuseum	www.tartumus.ee
TLÜ Eesti Pedagoogika Arhiivmuuseum	www.tlu.ee
TLÜ Akadeemiline Raamatukogu	www.tlulib.ee
Teatri- ja Muusikamuuseum	www.tmm.ee
TÜ Raamatukogu	www.utlib.ee

Väliseesti laste uuringutega tegelevad:

Kirjandusmuuseum	www.kirmus.ee
Kunstiakadeemia	www.artun.ee
Kunstimuuseum	www.ekm.ee
Rahva Muuseum	www.erm.ee
Rahvusarhiiv	www.ra.ee
Tartu Ülikool	www.tu.ee
TLÜ Akadeemiline Raamatukogu	www.tlulib.ee
TÜ Välis-Eesti Uuringute Keskus	www.veuk.ee
Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus	www.utkk.ee

Andmeid Eesti mäluasutustes säilitatavate väliseesti materjalide kohta võib leida mitmest portaalist, *online*- ja *offline*-andmebaasist ja -kataloogist, mh:

AIS	http://ais.ra.ee
Baltic Heritage Network	http://balthet.net
ELLEN	http://www2.kirmus.ee:8080/ellen/avalik.d
ESTER	http://ester.nlib.ee
ESTICA	www.eha.ee/estica
MUIS	www.muuseum.ee
VEART	www.tlulib.ee/veart
VEILU	www.tlulib.ee/veilu
VEPER	www.tlulib.ee/isik

Lääne-väliseestlaste kogukondlikud arhiivid ja raamatukogud:

Eesti Arhiiv Austraalias	http://archives.eesti.org.au
Eesti Arhiiv Ühendriikides	http://eausa.balther.net
Eesti Keskarhiiv Kanadas	www.ekn.ca
Eesti Teadusliku Seltsi Rootsisis arhiiv ja raamatukogu	
Rootsi Riigiarhiiv (Balti Arhiiv)	www.statensarkiv.se
Tartu College Estonian Studies Library	www.eesti.ca
Tartu Instituudi EA Arhiiv ja Raamatukogu	www.tartuinstitute.ca
Vancouveri Eesti Seltsi Arhiiv	www.esto.bc.ca
Väliseesti Muuseum – VEMU (teostamisel Torontos)	www.ekn.ca

Seltsid ja organisatsioonid, kes tegelevad kultuuripärandi kogumise ja korrastamisega:

Alberta Eesti Kultuuripärandi Selts	www.aehs.ca
Austraalia Eesti Seltside Liit	www.eesti.org.au/council
Bibliograafia Klubi Torontos	mvjd@sympatico.ca
Eesti Etnograafia Selts Austraalias	www.eesti.org.au
Eesti Etnograafia Selts Kanadas	hellearro@rogers.com
Eesti Kultuuri Ühing Kanadas	kitching@interchange.ubc.ca
Eesti Kunstide Keskus Torontos	www.estarts.ca
Eesti Kunstnike Koondis Torontos	www.ekkt.org
Eesti Muinsuskaitse Selts Sydneys	
Eesti Rahvuskomitee Ühendriikides	www.estosite.org
Eesti Ühiskond Saksa Liitvabariigis	www.eusl.de
Karjala Eesti Selts	
Krasnojarski Eesti Selts	veera_eesti@hotmail.com
Kultuuripärandi Klubi Torontos	
Kölni Eesti Rahvuskoondis	www.eusl.de
New Yorgi Eesti Maja	www.estonianhousenewyork.com
Peterburi Eesti Selts	www.piiter.net
Rootsi Eestlaste Liit	www.rel.ee
Toronto Eesti Maja Kunstikogu	www.estohouseart.com
Tveri Eesti Selts	http://esto-tver.info
Vancouveri Eesti Selts	www.esto.bc.ca

Väliseesti kultuuripärand asukohamaade riiklikes mäluasutustes:

Herderi Instituut Saksamaal	www.herder-institut.de
Hooveri Instituudi Raamatukogu ja Arhiiv USA-s	www.hoover.org
Immigratsiooni Ajaloo Uurimise Keskus USA-s	www.ihrc.umn.edu
Kanada Arhiiv ja Raamatukogu	www.collectionscanada.gc.ca
Lundi Maakonnaarhiiv Rootsisis	www.statensarkiv.se
Läti Ajalooarhiiv	
Läti Riigiarhiiv	

Omski Oblast Riiklik Arhiiv	
Pihkva Oblasti Riiklik Arhiiv	
Rahvaliikumiste Arhiiv Uppsalas	www.fauppsala.se
Soome Kirjanduse Seltsi arhiivid ja raamatukogu	www.finlit.fi
Stockholmi Linnaarhiiv	www.ssa.stockholm.se
Tomski Oblasti Riiklik Arhiiv	
Vanade Aktide Keskarhiiv	

Lisa 2

Rahvuskaaslaste programmiga seotud asutused

Baltic Heritage Network (arhiivindus)	http://balthet.net
Eesti Evangeelne Luterlik Kirik	www.eelk.ee
Eesti Instituut	www.einst.ee
Eesti Kooriühing	www.kooriyhing.ee
Eesti Kultuuriseltside Ühendus	http://kultuuriseltsid.kul.ee
Eesti Migratsioonifond	www.migfond.ee
Eesti Muinsuskaitse Selts	www.muinsuskaitse.ee
Eesti Rahvusringhääling	www.err.ee
Emakeele Selts	www.emakeeleselts.ee
ESTO 2009	www.esto2009.de
Haridus- ja Teadusministeerium	www.hm.ee
Hasartmängumaksu Nõukogu	http://hmn.riik.ee
Kodakondsus- ja Migratsiooniamet	www.mig.ee
Kultuuriministeerium	www.kul.ee
Kultuurkapital	www.kulka.ee
Omavalitsused	http://portaal.ell.ee
Rahvakultuuri Keskus	www.rahvakultuur.ee
Rahvastikuministri Büroo	www.rahvastikuminister.ee
Rahvuskaaslased välismaal veebileht	www.eesti.ee/rahvuskaaslased
Siseministeerium	www.siseministeerium.ee
Sotsiaalkindlustusamet	www.ensib.ee
Tööturuamet	www.tta.ee
Välisministeerium	www.vm.ee
Ülemaailmne Eesti Kesknõukogu	www.uekn.org

Lisa 3

Rahvuskaaslaste programmi rakendusplaan 2009-2011 (eraldi dokument)